

Vergaderjaar 2024–2025

**36 725 XXIII**

**Wijziging van de begrotingsstaat van het  
Ministerie van Klimaat en Groene Groei (XXIII)  
voor het jaar 2025 (wijziging samenhangende  
met de Voorjaarsnota)**

**Nr. 4**

**VERSLAG HOUDENDE EEN LIJST VAN VRAGEN EN  
ANTWOORDEN**

Vastgesteld 5 juni 2025

De vaste commissie voor Klimaat en Groene Groei, belast met het voorbereidend onderzoek van dit voorstel van wet, heeft de eer verslag uit te brengen in de vorm van een lijst van vragen met de daarop gegeven antwoorden.

De vragen zijn op 22 mei 2025 voorgelegd aan de Minister van Klimaat en Groene Groei. Bij brief van 2 juni 2025 zijn ze door de Minister van Klimaat en Groene Groei beantwoord.

Met de vaststelling van het verslag acht de commissie de openbare behandeling van het wetsvoorstel voldoende voorbereid.

De voorzitter van de commissie,  
Thijssen

De griffier van de commissie,  
Nava

1

Heeft het kabinet bij het onttrekken van 600 miljoen euro uit het Klimaatfonds gekeken naar de effecten op toekomstige én huidige generaties kinderen en jongeren?

Antwoord

Het kabinet heeft bij de onttrekking uit het Klimaatfonds voor de belastingvermindering binnen de energiebelasting gekeken naar de noodzaak tot ondersteuning van kwetsbare huishoudens. Kinderen zijn daar onderdeel van. Hierbij lag de focus op de effecten op huidige generaties, omdat deze belastingvermindering in de komende jaren ondersteuning biedt aan huishoudens en kinderen in kwetsbare posities.

2

Houdt het kabinet in haar klimaatbeleid expliciet rekening met de kwetsbare positie van kinderen? En zo ja, hoe verhoudt dit zich dan tot de grote onttrekking aan het klimaatfonds?

Antwoord

Ja, het kabinet houdt hier rekening mee. Klimaatbeleid, en alle maatregelen die daar dit voorjaar voor zijn genomen, zijn ook vooral voor toekomstige generaties aangezien zij de meeste last zullen hebben van de gevolgen van klimaatverandering. Het kabinet betreft jongeren bij het klimaatbeleid. In het Klimaatfonds bijvoorbeeld door op maatregelen die naar verwachting op lange termijn gevolgen hebben een generatietoets uit te voeren. Zo is in 2023 als pilot een aantal aanvragen voor het Klimaatfonds een dergelijke toets uitgevoerd met medewerking van een aantal jongerenorganisaties. Naar aanleiding van de pilot worden de gevolgen voor toekomstige generaties nu standaard bij alle aanvragen voor het Klimaatfonds in kaart gebracht. Verder geldt dat TNO een reflectie heeft uitgevoerd op de sociaaleconomische gevolgen van maatregelen. Deze reflectie is meegenomen in het opstellen van het ontwerp-Meerjarenprogramma 2026.

3

Wat betekenen de grote kasschuiven in het Nationaal Groeifonds die naar achter zijn geschoven, zoals Groenvermogen (165 miljoen euro), Circulaire Plastics (€ 87,4 miljoen euro) en NieuweWarmteNu! (30 miljoen euro) concreet?

Antwoord

De kasschuif in het kader van realistisch ramen van in totaal € 165 mln. voor het programma Groenvermogen is tweeledig. Enerzijds wordt een schuif doorgevoerd voor een nieuwe toekenning van € 105 mln. uit het NGF aan het project Groenvermogen. Een deel van de kasmiddelen (65 mln.) wordt hierbij doorgeschoven naar 2027, omdat deze middelen in kas niet eerder nodig zullen zijn. Anderzijds wordt een kasschuif doorgevoerd van € 100 mln. naar latere jaren op de reeds eerder toegekende middelen omdat de Investeringsubsidie maakindustrie klimaatneutrale economie (IMKE) regeling later is geopend en sluit dan eerder aangenomen, en een andere in 2024 voorgenomen regeling voor waterstofhubs nu pas in 2025 wordt gepubliceerd. Verwachte verplichtingen en uitgaven schuiven daarmee ook op in de tijd.

Voor het programma Circulaire Plastics is eveneens een kasschuif doorgevoerd in het kader van realistisch ramen. Hierbij schuiven eerder geraamde verplichtingen en uitgaven op in de tijd omdat het gebruik van de Circular Plastics NL subsidieregeling in 2024 is tegengevallen door moeilijke marktomstandigheden voor recycalaat. De regeling stond open tot 20 mei 2025 en huidige raming is dus o.a. gericht op aanvragen en

beschikkingen die daaruit voortkomen en meerjarige uitfinanciering daarvan in kas.

Voor het programma NieuweWarmteNU vindt er een kasschuif naar latere jaren plaats voor een deel (€ 30 mln) van de beschikbare middelen in 2025. Dit komt omdat uit de huidige prognose van RVO blijkt dat deze middelen niet zullen worden benut dit jaar omdat er veel projecten zijn vertraagd als gevolg van onzekerheid over de marktordening.

4

Naar welke bedrijven gaan de hogere subsidies, aangezien vanwege gedaalde energieprijzen in de Klimaat- en Energieverkenning 2024 ten opzichte van de Klimaat- en Energieverkenning in 2023 is de onrendabele top voor de productie van duurzame energieproductie en CO<sub>2</sub>-opslag groter geworden waardoor er, op basis van de huidige raming, in 2025 2,02 miljard euro en latere jaren 2,24 miljard euro meer subsidie is uitbetaald?

Antwoord

Doordat de ramingen van de energieprijzen in de KEV2024 lager liggen dan uit de KEV2023, zijn de verwachte uitbetalingen voor de SDE(+)(+)-beschikkingen de komende jaren hoger. De daadwerkelijke jaarlijkse uitbetalingen zijn afhankelijk van de definitieve energieprijzen en worden jaarlijks geactualiseerd. De lagere energieprijzramingen leiden tot hogere uitgaven over de hele breedte van de SDE(+)(+)-beschikkingen, maar voornamelijk bij projecten voor hernieuwbare elektriciteit, -gas en -warmte.

5

Klopt het dat er wordt bezuinigd op de Participatiecoalitie? Kunt u dit toelichten?

Antwoord

Ja, dat klopt. De totale subsidie aan de Participatiecoalitie wordt bijeengebracht door meerdere departementen. Niet al die bijdragen zijn bij de Voorjaarsnota gecontinueerd. De subsidie aan de Participatiecoalitie die vanuit het Ministerie van Klimaat en Groene Groei wordt gegeven is ongewijzigd.

6

Wat is de stand van zaken rondom de uitputting van het Nationaal Isolatieprogramma (NIP) en hoe staat het met de omvang van toekomstige NIP-budgetten voor de komende jaren?

Antwoord

De budgetten over de jaren voor het Nationaal Isolatieprogramma zien er als volgt uit (in mln. euro):

| 2022  | 2023   | 2024    | 2025   | 2026   | 2027   | 2028   | 2029   | 2030   |
|-------|--------|---------|--------|--------|--------|--------|--------|--------|
| 302,5 | 989,08 | 1186,73 | 900,64 | 226,79 | 231,17 | 234,87 | 239,85 | 240,37 |

Ongeveer de helft van de middelen t/m 2025 is of wordt beschikt aan gemeenten in het kader van de lokale aanpak. Op dit moment is het loket open voor de derde en laatste tranche waarvoor gemeenten een aanvraag kunnen doen. In totaal is na deze tranche ruim 1,6 miljard beschikbaar gesteld aan gemeenten. Gemeenten hebben t/m eind 2028 voor besteding van de middelen van de drie tranches, met twee keer een mogelijkheid voor een jaar verlenging. Eind 2023 is de eerste tranche beschikt aan

gemeenten. Later dit jaar zullen gemeenten rapporteren over de uitgaven in 2024. De overige middelen t/m 2025 zijn voor het grootste gedeelte (€ 1,1 mld.) ingezet voor het budget voor de Investeringsubsidie duurzame energie en energiebesparing (ISDE). De middelen t/m 2024 zijn volledig uitgeput.

Na 2025 is er een forse afname van de beschikbare budgetten. De middelen voor het Nationaal Isolatieprogramma vanaf 2026 zijn grotendeels voor de ISDE, ongeveer 200 mln. per jaar. Het grootste deel van de overige middelen vanaf 2026 zijn voor de Subsidieregeling verduurzaming voor verenigingen van eigenaars (SVVE); 25 à 35 miljoen per jaar. De overige middelen zijn voor communicatie, Meerjarige Missiegedreven Innovatieprogramma's en ondersteuning van Doe-het-zelf (in totaal circa 10 miljoen per jaar).

7

Wat is de voortgang van het «collectieve spoor» in de actielijnen van het Nationaal Isolatie Programma?

Antwoord

Eind juni wordt over de voortgang van onder andere het Nationaal Isolatieprogramma een Kamerbrief verstuurd. Daarin zal ook specifiek ingegaan worden op de voortgang van de lokale aanpak, het spoor waarin via gemeenten collectieve aanpakken worden ontwikkeld om woningeigenaren en Verenigingen van Eigenaars die extra ondersteuning nodig hebben die te bieden. Deze doelgroepen krijgen hiermee extra financiële en praktische hulp bij het isoleren van hun woningen.

Met de actuele cijfers over de voortgang zal ook de stand van zaken hierover op de site van de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland worden geüpdatet. Hierin zal een stijging van ongeveer 2,5 keer zoveel geïsoleerde woningen zichtbaar zijn ten opzichte van de aantallen die eind vorig jaar zijn gerapporteerd. Daarmee is een begin gemaakt richting het doel van 750.000 aanvullend geïsoleerde woningen in 2030, maar het merendeel van de woningen met D, E, F en G energielabel via het gemeentespoor moet nog worden aangepakt.

Met het Nationaal Programma Lokale Warmtetransitie (NPLW) en Verbouwstromen ondersteunen we gemeenten bij de uitvoering van de lokale aanpak. Een belangrijk aandachtspunt is natuurvriendelijk isoleren, wat afgelopen tijd heeft gezorgd voor vertraging. Er wordt in overleg met provincies en gemeenten voortdurend aan oplossingen gewerkt en eDNA is daarvan een belangrijk onderdeel. Het bereiken van eigenaar-bewoners die extra ondersteuning nodig hebben vraagt daarbij ook tijd. Vaak spelen bij deze huishoudens meerdere uitdagingen die bijvoorbeeld met Sociaal domein collega's van gemeenten worden opgepakt.

8

Welke maatregelen nemen België en Duitsland om energie- en netwerkkosten te reduceren?

Antwoord

Al onder de oude Duitse regering bestonden er verschillende instrumenten om de elektriciteitsprijzen, met name voor de energie-intensieve industrie, te verlagen. Zo is de energiebelasting voor elektriciteit voor de energie-intensieve industrie verlaagd tot het EU-minimum en kan de energie-intensieve industrie gebruik maken van kortingen op nettarieven en de Indirecte Kostencompensatie ETS (IKC). De nieuwe Duitse regering streeft ernaar om elektriciteitsprijzen voor alle bedrijven en consumenten te verlagen met min. 5 cent/kWh. Er zijn verschillende nieuwe maatre-

gelen aangekondigd, zoals het verlagen van de energiebelasting op elektriciteit tot het EU-minimum en het verlengen van de Indirecte Kostencompensatie ETS (IKC) en verbreden naar andere sectoren. Ook wil de Duitse regering een permanente verlaging van de nettarieven voor alle gebruikers bereiken, waarschijnlijk door subsidies te geven aan netbeheerders. Daarnaast wordt er ingezet op een «industriestroomprijs» voor de energie-intensieve industrie via het geven van staatssteun. Hiervoor is wel toestemming van de Europese Commissie noodzakelijk.

De Belgische regering wil voor competitieve energieprijzen voor de energie-intensieve industrie zorgen. In het regeerakkoord in België wordt aangekondigd dat de belasting op elektriciteit voor Belgische ondernemingen wordt verlaagd naar het Europese minimum en dat nettarieven voor de energie-intensieve industrie worden verlaagd tot op het niveau van de buurlanden. Hoe dit ingevuld zal worden is nog niet bekend.

9

Welke maatregelen worden genomen om de netwerkkosten op korte termijn te verlagen?

Antwoord

De ontwikkeling van de netwerkkosten is van groot belang voor de betaalbaarheid van huishoudens, concurrentiepositie van het Nederlandse bedrijfsleven en het draagvlak voor de transitie. Het kabinet kijkt daarom doorlopend hoe de prijzen zich ontwikkelen en waar nodig hoe huishoudens en ondernemers kunnen worden ondersteund. Om de stijging van de energierekening op de korte termijn te dempen wordt de belastingvermindering in de energiebelasting incidenteel verhoogd in 2026, 2027 en 2028. Daarnaast ondersteunt het kabinet via het Energiefonds de meest kwetsbare huishoudens direct met het betalen van de energierekening. Het kabinet verlengt de Subsidieregeling Indirecte Kostencompensatie (IKC-ETS) met drie jaar. Dat is een snelle manier om de energiekosten voor delen van de industrie te drukken.

Het kabinet heeft daarnaast in reactie op het Interdepartementaal Beleidsonderzoek (IBO) rapport een beleidsagenda uiteengezet die bestaat uit: (1) betere benutting van het net; (2) het verlagen van de energierekening en het anders verdelen van de netkosten en (3) het stroomlijnen van de besluitvorming.

Maatregelen om het net beter te benutten maken het mogelijk dat partijen sneller kunnen worden aangesloten en de netkosten over meer partijen of grotere volumes kunnen worden verdeeld. In de periode 2025–2040 houdt het kabinet rekening met een potentiële besparing op de netkosten van € 10 tot € 20 miljard.

In nauwe samenwerking met alle betrokken partijen, in het bijzonder de netbeheerders, ACM en medeoverheden, zal de prioriteit blijven liggen bij deze betere benutting van het net. In het Landelijk Actieprogramma Netcongestie (LAN) worden veel van deze maatregelen ontwikkeld. Het kabinet heeft daarom alle maatregelen voor betere benutting van het net uit het IBO integraal overgenomen. Het kabinet onderzoekt samen met de ACM en de netbeheerders of naast het beter benutten van het net, het elektriciteitsnet ook zwaarder belast kan worden. Dit biedt ruimte voor nieuwe en zwaardere aansluitingen en besparingen op de investeringsopgave, maar zal moeten worden afgewogen tegen een hoger storingsrisico. Ook worden netbeheerders op grond van de nieuwe Energiewet verplicht om in de investeringsplannen ook de inkoop van flexibiliteitsdiensten op te nemen die uitbreiding van het net voorkomen of uitstellen. Inkoop van deze diensten zorgt voor een betere benutting van het net.

10

Welke maatregelen worden genomen op de netwerkkosten op lange termijn te verlagen?

Antwoord

Om de netkosten op langere termijn te verlagen zijn eveneens de acties uit het LAN om de netten beter te benutten van belang. Zie daarvoor het antwoord op vraag 9. Door een deel van de netkosten daarnaast via leningen op een amortisatierekening te bekostigen en deze kosten langer in de tijd te spreiden, kunnen gemaakte netkosten over een groter elektriciteitsverbruik worden verdeeld waardoor de kosten over de hele linie worden gedempt. Het kabinet onderzoekt op basis van het IBO advies deze mogelijkheid met een positieve grondhouding. Hieraan heeft het kabinet wel een viertal randvoorwaarden gekoppeld die ook zijn opgenomen in de kabinetsreactie op het IBO rapport<sup>1</sup>.

In het Europese Actieplan voor betaalbare energie wordt de mogelijkheid van een amortisatierekening voor elektriciteitsinfrastructuur expliciet genoemd. Het kabinet zal de EU vragen om in de richtsnoeren die de Europese Commissie in het tweede kwartaal van dit jaar publiceert heldere guidance te geven rond de saldo- en schuldrelevantie, criteria voor een rechtvaardige intergenerationele verdeling en staatssteun voor behoud van een gelijk speelveld. Het kabinet zal de Kamer met Prinsjesdag 2025 informeren over de randvoorwaarden aangaande de amortisatie-optie en het besluit daarover.

11

Welke middelen zijn gereserveerd voor de ontwikkeling van laadinfrastructuur tot 2030, en hoe worden deze ingezet?

Antwoord

De ontwikkeling van laadinfrastructuur ligt primair bij het Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat. In het Klimaatfonds zijn voor de uitrol van laadinfrastructuur meerdere maatregelen opgenomen in de Meerjarenprogramma's. In het ontwerp-Meerjarenprogramma 2026 van het Klimaatfonds zijn middelen opgenomen voor de uitrol van laadinfrastructuur voor de Friese Waddenveren (€ 50 mln.) en voor de uitrol van «stopcontact op land», waarmee er bij verzorgingsplaatsen langs wegen een grotere aansluiting kan worden gerealiseerd (€ 65,5 mln.). In eerdere Meerjarenprogramma's zijn middelen opgenomen voor investeringen gericht op de uitrol van laadinfrastructuur voor wegvervoer (2023/2024, € 455,8 mln.); laadinfrastructuur voor specifiek de bouw (2024/2025, € 334 mln.); en middelen voor de uitrol van walstroom voor containerschepen, ferry-schepen en cruiseschepen (2024, € 40 mln.).

12

Welk bedrag is gereserveerd en/of reeds beschikbaar gesteld voor de inzet van de zogenoemde vliegende brigades voor verduurzaming van de gebouwde omgeving, en wat zijn de specifieke taken en doelen van deze brigades?

Antwoord

In het ontwerp-Meerjarenprogramma 2026 wordt € 22,5 mln. beschikbaar gesteld voor de vliegende brigades. Het betreft een continuering en intensivering van een bestaande maatregel. De bestaande maatregel heeft financiering tot en met 2025, met de intensivering wordt dit doorgezet tot en met 2030. De vliegende brigade bestaat uit een loket bij RVO, waar gemeenten en provincies een beroep op kunnen doen voor tijdelijk benodigde personele capaciteit dan wel specifieke kennis. Hiermee worden de doorlooptijden van energie-infrastructuurprojecten verkort. De

<sup>1</sup> Kamerstukken 2024/25, 29 023, nr. 567

vliegende brigade dient niet verward te worden met de fixteams voor bedrijven die micro-ondernemingen helpen met directe en simpele ingrepen om energie te besparen. Hiervoor wordt € 9 mln. uit het Klimaatfonds beschikbaar gesteld.

13

Welke maatregelen in het Pakket van Klimaat en Groene Groei dragen bij aan de investeerbaarheid en betaalbaarheid van warmtenetten?

Antwoord

Vanuit het Klimaatfonds is er € 1,8 mld. beschikbaar gesteld voor de collectieve warmte, waarvan € 1,4 mld. voor de Warmtenetten Investeringssubsidie (WIS) en € 0,4 mld. voorwaardelijk voor maatregelen ter ondersteuning van de warmtetransitie, specifiek de Nationale Deelneming Warmte en het Waarborgfonds. De WIS helpt warmtebedrijven te investeren in energie-efficiënte warmtenetten die bijdragen aan 200.000 nieuwe aansluitingen in de bestaande bouw voor 2030. Met de kapitaalstorting voor de Nationale Deelneming kan met beoogde solvabiliteit en de aandelenverhouding van maximaal 40% voor de nationale deelneming € 2,8 mld. worden geïnvesteerd in warmtebedrijven. En de garantstelling uit het waarborgfonds stelt warmtebedrijven in staat meer vreemd vermogen aan te trekken tegen gunstigere voorwaarden. Ook zijn er meer generieke middelen beschikbaar, voor duurzame bronnen de SDE++ en voor aardgasvrije woningen en gebouwen bijvoorbeeld de ISDE, die niet specifiek voor collectieve warmte zijn maar daar wel voor kunnen worden aangewend. Ten slotte is er € 0,3 mld. voor distributienetten glastuinbouw bij het pakket van LVVN.

14

Waarom is de geplande uitgave van 768 miljoen euro voor CO<sub>2</sub> vrije gascentrales verplaatst van 2025–2030 naar 2031–2035?

Antwoord

Op het Klimaatfonds hebben kasschuiven plaatsgevonden om de middelen in het juiste kasritme te zetten, passend bij de maatregel. Het doel van de maatregel is om met een subsidieregeling regelbare elektriciteitscentrales te ondersteunen in het versneld opereren op een CO<sub>2</sub>-vrije energiedrager. De maatregel wordt momenteel nog verder uitgewerkt, passend bij de aangekondigde bijmengverplichting voor gascentrales. De subsidie wordt alleen verstrekt voor bijmenging die boven de norm is. Indien de maatregel wordt goedgekeurd (in het reguliere besluitvormingsproces) is het voornemen om de subsidie parallel te laten lopen aan de norm, die vanaf 2030 zal gelden. Hierdoor zijn middelen naar latere jaren verplaatst.

15

Hoeveel budget wordt er in 2025 beschikbaar gesteld voor de IKC-ETS regeling?

Antwoord

In totaal is er tot 2027 € 496,6 mln. beschikbaar gesteld voor Indirecte Kosten Compensatie Emission Trade System (IKC-ETS), in 2025 is hiervan een bedrag van € 167,4 mln. beschikbaar.

16

Waarom is de geplande uitgave 1,7 miljard euro voor investeringen in innovatieve technieken verplaatst van 2025–2030 naar 2031–2035?

Antwoord

Het totaal aan geplande investeringen in innovatieve technieken (perceel Vroege Fase Opschaling) is € 1,2 mld in 2031–2035. Het grootste deel van deze investeringen (€ 967 mln) zit in de maatregelen elektrolyse onshore en elektrolyse vraagsubsidies. Deze maatregelen zijn toegekend onder voorwaarden. Aangezien deze middelen nog niet zijn overgeheveld naar de departementale begroting voor uitvoering, zijn de geplande uitgaven geactualiseerd in een realistisch uitgavenritme.

17

Hoe wordt de financiële derving van de verhoging van de motorrijtuigenbelasting (mrb) gedekt?

Antwoord

De dekking voor de financiële derving van de verhoging van de motorrijtuigenbelasting wordt gehaald uit het Klimaatfonds (€ 86 mln.). Hiermee wordt de gewichtscorrectie t/m 2028 gefinancierd. Mochten er hiertoe minder middelen nodig zijn, dan vloeien deze terug naar het Klimaatfonds.

18

Hoeveel belastingvermindering voor huishoudens levert de maatregel «belastingvermindering» gemiddeld per maand op voor een huishouden?

Antwoord

In de Voorjaarsnota is afgesproken om de belastingvermindering in de energiebelasting in 2026–2028 met € 200 miljoen per jaar (€ 600 mln. cumulatief) te verhogen. Dit betekent een lastenverlichting van € 18,60 per jaar per huishouden ten opzichte van het basispad, dit komt neer op circa € 1,50 per maand. Het voordeel komt terecht bij elke elektriciteitsaansluiting van een object met een zogenoemde verblijfsfunctie, dus geldt naast huishoudens ook voor het overgrote deel van de bedrijven en instellingen.

In het basispad zit echter ook een verlaging van de belastingvermindering van 2025 naar 2026. Als dit effect wordt meegenomen is sprake van een lagere netto lastenverlichting per aansluiting. De netto lastenverlichting ten opzichte van dit jaar is € 4,15 in 2026, € 3,93 in 2027 en € 4,50 in 2028. Dit gaat om ongeveer 30 tot 40 cent per maand.

Deze verhoging van de belastingvermindering komt bovenop de verlaging van de energiebelasting op het verbruiksdeel van elektriciteit van 1,3 cent per kWh tot een verbruik van 10.000 kWh, die al was voorzien in het basispad voor 2026. Dit levert huishoudens met een gemiddeld verbruik een voordeel op van ongeveer € 25 per jaar.

19

Kunt u een losse tabel geven met de ontwikkeling van de begrotingsreserve duurzame energie en klimaattransitie?

Antwoord

Begrotingsreserve duurzame Energie (bedragen x € 1 mln.)

| <i>jaar</i> | <i>geraamde onttrekking</i> | <i>stand begrotingsreserve na geraamde onttrekking</i> |
|-------------|-----------------------------|--------------------------------------------------------|
| 2025        | 2.746                       | 2.661                                                  |
| 2026        | 1.070                       | 1.591                                                  |
| 2027        | 821                         | 770                                                    |
| 2028        | 622                         | 148                                                    |
| 2029        | 148                         | 0                                                      |

20

Hoe zorgt u voor een rol voor bewoners en lokale initiatieven in het energiesysteem en in het uitrollen van het Nationaal programma energiesysteem en hoe stimuleert het kabinet bewoners om dit te gaan doen?

Antwoord

De bestaande nationale programma's Regionale Energie Strategieën (NP RES), Lokale Warmte (NPLW) en samenwerkingsprogramma Integraal Programmeren (SP-IPE) worden samengebracht in een nieuw op te richten nationaal programma voor samenwerking aan het energiesysteem.

Door de verschillende programma's samen te brengen kan efficiënter en met meer samenhang ondersteuning worden geboden in de uitvoering en ontwikkeling van het energiesysteem. Binnen de verschillende programma's is er aandacht en ondersteuning voor het betrekken van burgers en lokale initiatieven bij de ontwikkelingen, wordt kennis daarover verspreid en best practices gedeeld. Binnen het nieuwe nationale programma zal deze ondersteuning samenkomen en niet verloren gaan. De afgelopen 15 jaar is het aantal burgerenergie-initiatieven gegroeid naar 702 in 2024 met samen 139.000 leden verspreid over heel Nederland. Financiële ondersteuning vanuit het Rijk heeft hieraan bijgedragen. Zo maken energie coöperaties op dit moment voor ongeveer 40 projecten in de ontwikkelfase gebruik van een lening uit het Ontwikkelfonds Opwek en heeft de SCE-regeling bijgedragen aan de realisatie van ruim 500 projecten voor coöperatieve energieopwekking. Op deze manier ontstaat steeds meer lokaal zeggenschap en kunnen steeds meer mensen meeprofiteren van de financiële opbrengsten van deze projecten. Het kabinet komt cf. haar toezegging<sup>2</sup> rond de zomer met een visie op de rol van energiegemeenschappen en geeft hiermee invulling aan de motie van het lid Thijssen<sup>3</sup>.

21

Hoeveel geld is er in de wijzigingen samenhangende met de Voorjaarsnota beschikbaar gesteld voor het nog in 2025 aanbieden van oplossingen van het gelijke speelveld voor de Nederlands industrie, buiten het perceel industrie van het Klimaatfonds?

Antwoord

Uit de speelveldtoets wordt duidelijk dat het gelijk speelveld in Nederland sterk onder druk staat. Met het voorjaarspakket voor groene groei is een eerste stap gezet om dit te herstellen. Voor het creëren van een gelijk speelveld voor de Nederlandse industrie zijn verschillende zaken van belang, zoals:

- Concurrende energieprijzen
- Beperken van nationale koppen
- Voldoende subsidies voor verduurzaming

Het kabinet zet op al deze factoren in om het gelijk speelveld zowel op de korte als langere termijn te bevorderen. Voor 2025 wordt de IKC met drie jaar verlengd en de NIKI voor het eerst opengesteld met middelen uit het perceel Verduurzaming Industrie. Voor de toepassing van waterstof in de industrie zijn in het perceel vroege fase opschaling middelen beschikbaar gesteld voor vraagsubsidies. Deze komen naar verwachting in 2027 beschikbaar. Daarnaast wordt de SDE++ in 2025 en 2026 weer opengesteld met middelen buiten het Klimaatfonds, waar onder meer de industrie, naast mkb, overheden en non-profitorganisaties, gebruik van kan maken.

<sup>2</sup> TZ202502-009

<sup>3</sup> Kamerstuk 36 532, nr. 9.

Verder heeft het kabinet ervoor gekozen om het heffingsdoel van de CO<sub>2</sub>-heffing industrie van 2030 naar 2032 te verschuiven. Ook worden de plasticshemming en circulaire plasticsnorm niet ingevoerd in de huidige vorm.

Voor het aanpakken van de hoge netkosten in vergelijking met buurlanden wordt de amortisatieoptie verkend uit het IBO bekostiging elektriciteitsinfrastructuur. Daar wordt de Kamer op Prinsjesdag nader over geïnformeerd.

22

Op welke manier is er opvolging gegeven aan motie-Grinwis/Rooderkerk (Kamerstuk 36 600 XXIII-50)? Bent u er zeker van dat met de aanvullende maatregelen de doelen worden bereikt?

Antwoord

Zoals de motie verzoekt heeft het kabinet een overzicht met de Kamer gedeeld van al het geagendeerde beleid dat leidt tot minder dan wel meer broeikasgasreductie de komende jaren, maar nog niet was meegenomen in de KEV 2024<sup>4</sup>. Daarnaast heeft het kabinet in lijn met de motie dit voorjaar het Pakket voor Groene Groei met de Kamer gedeeld waarin onder andere alternatief beleid is vastgesteld om de doelen binnen bereik te brengen. Daarbij heeft het kabinet er enerzijds voor gekozen om maatregelen te nemen gericht op het wegnemen van knelpunten in de uitvoering – bijvoorbeeld door tegengaan van netcongestie of investeringen in CCS. Daarnaast treft het kabinet in alle sectoren logische maatregelen, met aandacht voor de uitvoerbaarheid en effecten op de samenleving – bijvoorbeeld de internationale concurrentiepositie van bedrijven. Het effect van maatregelen zal zover concreet genoeg door het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) worden meegenomen in de Klimaat- en Energieverkenning (KEV) 2025, die met Prinsjesdag verschijnt. In de Klimaat- en Energienota 2025 beoordeelt het kabinet of het doel van tenminste 55% reductie van broeikasgassen in 2030 binnen bereik is.

23

Welke concrete activiteiten worden in 2025 bekostigd vanuit de 750.000 euro die beschikbaar wordt gesteld voor kernenergie, en hoe verhoudt zich dit tot de oorspronkelijke raming van 5,55 miljoen euro? (nota van wijziging)

Antwoord

De € 750.000 in 2025 is bedoeld voor uitvoeringscapaciteit bij de Directie Kernenergie van het Ministerie van Klimaat en Groene Groei en is grotendeels bestemd voor onderzoek naar mogelijke locaties, omgevingsmanagement, communicatie en participatie. Deze € 750.000 is onderdeel van de € 5,55 mln. De overige € 4,8 mln. voor 2025 is toegekend voor Nuclear Energy Organisation Netherlands (NEO NL), de partij die de tender namens de Staat zal uitvoeren, en bestemd voor personeelskosten, overhead en voorbereidingen op het selectie- en vergunningsproces. De toelichting is ook te vinden in het Meerjarenprogramma 2026.

24

Wat is de onderbouwing voor het overhevelen van 330 miljoen euro aan Klimaatfondsmiddelen bestemd voor verduurzaming van industrie en innovatie mkb, terwijl deze middelen eerst waren toegekend aan dat doel?

Antwoord

Voor 2025 heeft in totaal voor € 330 mln. aan mutaties plaatsgevonden vanuit het perceel Verduurzaming industrie en innovatie mkb van het

<sup>4</sup> Kamerstuk 36 600 XXIII, nr. 67

Klimaatfonds. Dit bedrag bestaat voor een deel uit de middelen die voor het jaar 2025 zijn overgeheveld uit het Klimaatfonds: € 167 mln. voor de IKC-regeling, € 2,8 mln. voor de ondersteuning van cluster 6 bedrijven en € 0,3 mln. voor de uitvoeringskosten voor de maatwerkaanpak voor afvalverbrandingsinstallaties (AVI's). Voor de rest bestaat dit bedrag uit een kasschuif van € 160 mln. naar latere jaren vanwege het verschuiven van een deel van de middelen in het perceel van 2025–2030 naar 2031–2035. Zie het antwoord op vraag 45 voor de inhoudelijke onderbouwing van het verschuiven van een deel van de middelen in het perceel naar 2031–2035. De genoemde 330 mln blijft dus behouden voor het doel van verduurzaming van industrie en innovatie mkb.

25

Waaruit blijkt de gestelde «grote interesse» voor CCS bij biomassacentrales tot 100 MWe en uit welke specifieke aanvragen in de SDE++ ronde 2024 bleek dit?

Antwoord

Op basis van de marktconsultatie heeft PBL in het Eindadvies voor de SDE++ 2024 de categorie voor CCS bij biomassa-energiecentrales tot 100 MWe doorgerekend. In de 2024-ronde is in totaal voor jaarlijks circa 0,25 Mton aan negatieve emissies aangevraagd. Hieronder vallen alle vormen van CCS bij biogene bronnen, exclusief AVI's. In het Eindadvies voor de SDE++ 2025 geeft PBL aan dat er op basis van de marktconsultatie veel interesse is vanuit de markt voor de afvang en opslag van biogene emissies.

26

Kunt u een overzicht geven van betreffende biomassacentrales (die CCS zouden willen doen) inclusief het vermogen in MWe, de geprognostiseerde hoeveelheid afgevangen CO<sub>2</sub> per biomassacentrale, en de aangevraagde subsidie?

Antwoord

Individuele CCS-beschikkingen uit de SDE++ worden niet publiek gedeeld uit bescherming van bedrijfsbelangen, concurrentiegevoeligheid en privacy. In de 2024-ronde is in totaal voor jaarlijks circa 0,25 Mton aan negatieve emissies aangevraagd. Hieronder vallen alle vormen van CCS bij biogene bronnen, exclusief AVI's. Voor alle vormen van CCS, bij biogene en fossiele bronnen en bij AVI's, is in de 2024-ronde in totaal voor € 2,5 mld. subsidie aangevraagd.<sup>5</sup>

27

Hoeveel bedraagt het vermogen van alle biomassacentrales bij de aangevraagde CCS-initiatieven in 2024, het totaal aan afgevangen CO<sub>2</sub> opgegeven in de aanvragen, en het totaal aan aangevraagde subsidies?

Antwoord

In de 2024-ronde is in totaal voor jaarlijks circa 0,25 Mton aan negatieve emissies aangevraagd. Hieronder vallen alle vormen van CCS bij biogene bronnen, exclusief AVI's. Voor alle vormen van CCS, bij biogene en fossiele bronnen en bij AVI's, is in de 2024-ronde in totaal voor € 2,5 mld. subsidie aangevraagd.

<sup>5</sup> In de afgelopen openstellingsronde hebben voor CO<sub>2</sub>-afvang- en opslag enkele bedrijven voor hun project twee verschillende aanvragen voor verschillende subcategorieën ingediend. Hiermee is beoogd te voorkomen dat zij niet in de verkeerde categorie zouden indienen, waardoor de aanvraag zou worden afgewezen. Een project kan echter maar één subsidiebeschikking ontvangen. Voor deze projecten geldt hierdoor € 0,75 – 1,05 miljard van de budgetclaim van CO<sub>2</sub>-afvang en -opslag zal vrijvallen.

28

Hoeveel bedraagt het totaal verwachte vermogen, totaal aan afgevangen CO<sub>2</sub> en totaal aan subsidies dat in 2025 voor CCS bij biomassacentrales zal worden aangevraagd?

Antwoord

Er is op dit moment geen exacte inschatting van de potentiële aanvragen voor de categorie in 2025. Het potentieel hangt onder andere af van welke projecten voornemens zijn een aanvraag te doen en ook qua vergunningen en planning deze aanvraag in 2025 kunnen doen, of bijvoorbeeld later. Uit het eindadvies van PBL voor de SDE++ 2025 blijkt dat de onrendabele top voor BECCS (nieuwe post-combustion-CO<sub>2</sub>-afvang bij bestaande AVI- en BEC-installaties) 223 tot 273 euro per ton CO<sub>2</sub> is. Uit de ronde van 2025 zal moeten blijken hoeveel potentieel er daadwerkelijk in 2025 benut kan worden, en of indienende projecten een beschikking ontvangen.

29

Bestaat er evidence-based informatie over de effectiviteit van BECCS in de praktijk (niet in theorie)? Zo ja, welke bronnen heeft u hiervoor gehanteerd en op welke evidence-based informatie zijn de in behandeling genomen aanvragen gebaseerd?

Antwoord

PBL houdt in het Eindadvies voor de SDE++ rekening met de haalbaarheid van technieken. Als technieken onvoldoende zeker zijn om doorgerekend te kunnen worden, kan er geen advies worden uitgebracht. Het kabinet heeft er vertrouwen in dat CCS een haalbare techniek is die kan bijdragen aan de klimaatdoelen, dus ook gecombineerd met bio-energie. RVO beoordeelt de individuele aanvragen op financiële en technische haalbaarheid van het project.

30

Gezien de grote bezwaren tegen «biomassa voor energie» en het voornemen om subsidies voor BECCS zo spoedig mogelijk af te bouwen in het regeerakkoord, waarom stelt u voor om in de SDE++ ronde 2025 opnieuw subsidie voor CCS bij biomassacentrales tot 100 MWe te verstrekken?

Antwoord

In het regeerprogramma heeft het kabinet aangegeven zich te houden aan de bestaande afspraken voor de klimaatdoelen van 2030 en 2050. Onderdeel daarvan is de afspraak om in Nederland een start te maken met negatieve emissies door BECCS en andere technieken. Het doel hiervoor is 1,5 Mton in 2030. De SDE-categorie voor CCS bij biomassacentrales subsidieert alleen de kosten van het afvangen en opslaan van de CO<sub>2</sub> van deze centrales. Met de subsidie kan de eigenaar een installatie bouwen om de CO<sub>2</sub> af te vangen en op te slaan, zodat deze niet in de lucht gaat. Zo kunnen we onze uitstoot verlagen.

Met deze SDE-categorie komt er dus geen subsidie voor laagwaardige inzet van biogrondstoffen bij, maar gaat er wel uitstoot af. Bovendien leidt BECCS tot negatieve emissies, dus zelfs netto verwijdering van koolstof uit de lucht. Koolstofverwijdering is hard nodig om de klimaatdoelen te halen (zeker op lange termijn). In het Hoofdlijnakkoord staat dat we doorgaan met het afgesproken afbouwpad voor laagwaardige toepassingen van biogrondstoffen. Daar gaan we mee door.

31

Waarom zet u de subsidie voor BECCS niet in plaats hiervan in voor echte investeringen in hernieuwbare energie en energiebesparing?

Antwoord

BECCS leidt tot negatieve emissies, dus netto verwijdering van koolstof uit de lucht. Koolstofverwijdering is hard nodig om de klimaatdoelen te halen (zeker op lange termijn). Uiteraard mag koolstofverwijdering er niet toe leiden dat er meer uitgestoten wordt dan noodzakelijk. Daarom blijft het kabinet parallel inzetten op emissiereductie. Koolstofverwijdering is met name nodig om de temperatuurstijging, die naar verwachting over de 1,5 graden gaat (overshoot) te compenseren alsmede om restemissies die ook na 2040 en 2050 (op kleine schaal) zullen blijven bestaan te compenseren. Gegeven de doorlooptijd van projecten is het nodig op tijd te beginnen.

32

Uit welke specifieke aanvragen in de SDE++ ronde 2024 blijkt de interesse voor CCS bij afvalverbrandingsinstallaties (AVI's)? Kunt u een overzicht geven van betreffende AVI's inclusief het vermogen in MWe en de geprognosticeerde hoeveelheid afgevangen CO<sub>2</sub> per AVI?

Antwoord

Individuele CCS-beschikkingen uit de SDE++ worden niet publiek gedeeld uit bescherming van bedrijfsbelangen, concurrentiegevoeligheid en privacy. In de 2024-ronde hebben AVI's aanvragen ingediend voor in totaal jaarlijks circa 0,2 miljoen ton CCS. Over de afgegeven beschikkingen van de 2024-ronde wordt de Tweede Kamer voor het zomerreces geïnformeerd.

33

Hoeveel bedraagt het totaal aan vermogen van alle AVI's bij de aangevraagde CCS-initiatieven en het totaal aan afgevangen CO<sub>2</sub> in 2024?

Antwoord

In totaal tellen de afgegeven SDE++-beschikkingen (tot en met de 2023-ronde) op tot 1,7 miljoen ton CCS. AVI's vangen momenteel nog geen CO<sub>2</sub> af voor permanente opslag, maar wel voor levering aan tuinders. De data over hoeveel CO<sub>2</sub> is afgevangen in 2024 is nog onbekend. Rijkswaterstaat publiceert ieder voorjaar een rapport over afvalverwerking in Nederland van twee jaar eerder. Binnenkort worden het rapport over 2023 verwacht. In 2022 werd 44 kiloton CO<sub>2</sub> afgevangen voor levering aan tuinders.

34

Waarom zet u de subsidie voor CCS bij AVI's niet in voor meer gedifferentieerde afvalscheiding en recycling voorafgaande aan afvalverbranding om CO<sub>2</sub>-uitstoot te voorkomen?

Antwoord

AVI's kunnen relatief goedkoop veel CO<sub>2</sub> reduceren met behulp van CCS. Het voorkomen van afvalverbranding via afvalscheiding en recycling kan ook een belangrijke rol spelen in de reductie van CO<sub>2</sub>-emissies, maar nog niet alles kan gerecycled worden, waardoor CCS een belangrijk instrument is.

35

In hoeverre wordt met de SDE-aanvragen van 2024 voor biomassacentrales en voor AVI's de doelstellingen voor zgn. negatieve emissies (CO<sub>2</sub>-verwijdering) van resp 1,5 Mton CO<sub>2</sub> (biomassacentrales) en 2 Mton CO<sub>2</sub> (AVI's) in 2030 al dan niet gehaald?

Antwoord

In de 2024-ronde is in totaal voor jaarlijks circa 0,25 miljoen ton CO<sub>2</sub> aan SDE++ subsidie voor het realiseren van negatieve emissies aangevraagd. Hieronder vallen alle vormen van CCS bij biogene bronnen, exclusief AVI's. In de 2024-ronde hebben AVI's aanvragen ingediend voor in totaal jaarlijks circa 0,2 miljoen ton CCS. Omdat AVI's zowel een deel fossiel als een deel biogeen afval verbranden, gaat het hierbij dan om circa 0,13 miljoen ton aan koolstofverwijdering. Dit betekent dat met de aanvragen van 2024 de genoemde doelstellingen voor koolstofverwijdering nog niet worden bereikt. Daarom zal het kabinet ook kijken naar de verdere uitwerking van deze maatregelen. Dat een aanvraag is gedaan, betekent echter niet dat deze ook beschikt wordt. Ook met een beschikking is het nog niet vanzelfsprekend dat de realisatie plaats zal vinden.

36

Waarom is er gekozen om middelen voor verduurzaming van de gebouwde omgeving en industrie significant door te schuiven naar latere jaren of zelfs terug te boeken? (nota van wijziging)

Antwoord

Binnen het perceel Gebouwde Omgeving zijn geen significante kasschuiven naar latere jaren doorgevoerd. Volgens de huidige planning staan alle kasuitgaven gepland tussen 2025–2030. De enige kasschuiven die hebben plaatsgevonden zijn voor het ophogen van het Warmtefonds en om de middelen in het juiste ritme te zetten voor voorwaardelijke toekenningen en reserveringen.

In het perceel Verduurzaming industrie-MKB is in zijn totaliteit € 964 mln. van de geplande uitgaven verplaatst van 2025–2030 naar 2031–2035. Het grootste deel hiervan (€ 885 mln.) heeft betrekking op de toekenning en reservering van middelen vanuit het Klimaatfonds voor de Nationale Investeringsregeling Klimaatprojecten Industrie (NIKI) regeling. Deze regeling is recent goedgekeurd door de Europese Commissie en wordt in Q3 2025 voor het eerst opengesteld. Uitfinanciering van beschikkingen binnen deze regeling is gespreid over meerdere jaren. De betreffende middelen zijn op basis van de meest recente inschattingen in het juiste kasritme geplaatst, waarbij het grootste deel van de geplande kasuitgaven in 2031–2035 vallen.

Er vindt ook een terugboeking plaats naar het Klimaatfonds vanuit de middelen van de regeling Versnelde klimaatinvesteringen industrie (VEKI) om de generieke dekkingsopgave van de Voorjaarsbesluitvorming te kunnen dekken; meer specifiek als dekking voor de verlaging van de Energiebelasting (EB).

37

Welke middelen zijn specifiek bestemd voor het aanpakken van netcongestie, en hoe wordt gemeten of de inzet op «vliegende brigades» en projectaanpakken daadwerkelijk tot versnelling leidt? (nota van wijziging)

Antwoord

Het Landelijke Actieprogramma Netcongestie (LAN) beschikt voor de generieke aanpak over een jaarlijks bedrag van € 1,7 mln. van 2025 tot en met 2030. Deze middelen worden ingezet voor het onderzoeken en uitvoeren van door het LAN geïnventariseerde acties, zijn gericht op netcongestie en worden gefinancierd uit de reguliere middelen op de begroting van KGG.

Het normeren en stimuleren van energie-intensieve apparaten (€ 12,5 mln.), gebiedsinvesteringen voor ruimtelijke inpassingen (€ 197 mln.), de vliegende brigade of MIEK-PEH expertpool (€ 22,5 mln.),

projectaanpak netcongestie en bijbehorend omgevingsfonds (€ 86 mln.) en het pakket noodmaatregelen netcongestie (€ 13 mln.) zijn aanvullende maatregelen die gericht zijn op netcongestie. Deze worden gefinancierd uit het Klimaatfonds en zijn in de tabellen onderdeel van regel «3. Energie-infrastructuur».

De flex-e subsidieregeling wordt deels gefinancierd uit reguliere middelen en deels uit het Klimaatfonds (circa € 65 mln.).

De vliegende brigade of Expertpool wordt nu ingezet voor MIEK (Meerjarenprogramma Infrastructuur Energie en Klimaat) projecten en ruimtelijke reserveringen voor PEH (Programma Energiehoofdstructuur). Vanaf 2026 wordt ook een deel van deze Expertpool ingezet voor projecten die het meest netcongestie-verlichtend zijn op het hoog- en middenspanningsnet. Elk jaar evalueert RVO welke adviesvragen zijn binnengekomen, en of de projectafbakening en ruimtelijke ondersteuning aansluiten bij de provinciale en gemeentelijke behoeften en bijdragen aan het oplossen en voorkomen van netcongestie.

Het uitgangspunt van de projectenaanpak is dat maatregelen, zoals het overnemen van bevoegd gezag door provincie of Rijk, alleen worden ingezet als het vooruitzicht is dat dit de procedure versnelt. De projecten worden geselecteerd via het MIEK. Onderdeel van het MIEK is monitoring van de voortgang van MIEK-projecten. Op basis daarvan wordt beoordeeld of de projectaanpak daadwerkelijk tot versnelling leidt of dat aanvullende maatregelen nodig zijn. De algemene voortgang van de bouw van elektriciteitsinfrastructuur wordt in de voortgangsrapportage LAN gemonitord.

38

Klopt het dat de circulaire plastic heffing uit de budgettaire bijlage van het Hoofdlijnenakkoord vanaf 2028 geschrapt is als onderdeel van de aanvullende klimaatmaatregelen van het kabinet? Zo ja, kunt u aangeven waardoor (met welke maatregelen) de budgettaire derving hiervan opgevangen wordt en per maatregel met hoeveel CO<sub>2</sub>-reductie deze gepaard gaat?

Antwoord

De plastic heffing uit het Hoofdlijnenakkoord wordt niet ingevoerd. De budgettaire derving wordt opgevangen door een hervorming van de afvalstoffenbelasting, het inzetten van de budgettaire terugsluis van de opbrengst van de CO<sub>2</sub>-heffing voor afvalverbrandingsinstallaties, het aanscherpen van de CO<sub>2</sub>-heffing voor afvalverbrandingsinstallaties en verhogen van de afvalstoffenbelasting. De laatste twee maatregelen zijn vooralsnog een technische invulling; de Plastic tafel is gevraagd met een alternatief beprijzend voorstel te komen. Dit alles staat toegelicht onder maatregel IC3 in de bijlage bij het Pakket voor Groene Groei<sup>6</sup>.

In de tabel opgenomen in die bijlage is een inschatting gegeven voor het pakket van aanvullende beprijzingsmaatregelen in de afvalsector – er is geen inschatting van het effect van de afzonderlijke maatregelen. Per saldo leidt aanscherping van de afvalstoffenbelasting en de CO<sub>2</sub>-heffing tot extra fossiele CO<sub>2</sub>-reductie in 2030 en telt het afvangen van biogene CO<sub>2</sub>-emissies mee als koolstofverwijdering. De totale CO<sub>2</sub>-reductie die telt voor het nationale klimaatdoel komt hierdoor uit op afgerond 2 Mton in 2030.

Op basis van de aangekondigde aanscherping van de CO<sub>2</sub>-heffing industrie specifiek voor afvalverbrandingsinstallaties en afgegeven SDE++ beschikkingen, verwacht het kabinet op dit moment dat in 2030 voor

<sup>6</sup> Kamerstukken II 2024/2025: 33 043, nr. 114

ongeveer 1,5–2 Mton aan CO<sub>2</sub> wordt afgevangen door afvalverbrandingsinstallaties (fossiel en biogeen).

Daarbovenop wordt nog een daling verwacht van afvalverbranding door verminderde import en meer scheiden van afval. Er is ook een beperkt reductie-effect bij afvalstort te verwachten.

Na 2030 is de CO<sub>2</sub>-transport en -opslagmarkt naar verwachting verder ontwikkeld, is er meer opvangcapaciteit en hebben bedrijven een langere periode gehad om te anticiperen op de hogere CO<sub>2</sub>-heffing. De aanname is dat de inzet van CCS bij AVI's toeneemt en in 2035 de ruime meerderheid van de CO<sub>2</sub> wordt afgevangen. De plausibiliteit van de aannames onder de raming wordt de komende maanden gevalideerd in een extern onderzoek. Met Prinsjesdag wordt de Kamer hierover geïnformeerd.

39

Waarom is er een onderuitputting van de SCE? Wat gaat u eraan doen om het gebruik van deze regeling te bevorderen?

Antwoord

In de openstellingsronde van 2024 van de SCE was sprake van forse onderuitputting van het budget. De sector gaf destijds aan dat de basisbedragen vanwege kostenstijgingen voor veel projecten niet toereikend waren. Ook zijn er aanvragen afgewezen omdat ze niet voldeden aan de vergunningseisen. Voor de openstellingsronde van 2025 heeft het PBL de sector nauw betrokken om een zo volledig mogelijk beeld te krijgen van de omstandigheden en kosten waarmee projecten te maken hebben. Ook voor de ronde van 2025 zijn nog niet veel aanvragen binnengekomen, maar deze staat nog open tot oktober. De SCE-regeling zal vanaf het najaar van 2025 geëvalueerd worden, waarbij ook aandacht zal zijn voor onderbenutting van de regeling. De evaluatie is naar verwachting gereed in Q1 van 2026.

40

Waarom is er een onderuitputting van de DEI+? Wat gaat u doen om het gebruik van deze regeling te bevorderen?

Antwoord

De voornaamste oorzaak van de onderuitputting binnen het instrument DEI+ in 2024 is dat er meerdere projecten vertraagd zijn. De vertraging van projecten heeft (groten)deels te maken met de uitdagende marktomstandigheden op het moment, zoals stijgende arbeids- en materialenkosten als gevolg van inflatie, hogere rente en schaarste. DEI+-projecten krijgen hun subsidie uitbetaald in verschillende tranches over meerdere jaren. Projecten die hun mijlpalen niet halen ontvangen dus (nog) niet hun volgende tranche. Daardoor leiden de vertraagde projecten tot een onderuitputting op de begroting. Dit betekent ook dat de uitgaven naar latere jaren verschuiven, in het geval dat de mijlpalen later alsnog behaald worden. De onderuitputting is nadrukkelijk geen indicatie dat de markt geen behoefte heeft aan DEI+-subsidie; in de afgelopen jaren zijn de openstellingen namelijk met circa factor drie overtekend. De onderuitputting geeft wel blijk van uitdagende marktomstandigheden waarmee de projecten te kampen hebben.

41

Waarom wordt bij het pakket aan klimaatmaatregelen niet inzichtelijk gemaakt welk deel van de middelen direct ten goede komt aan bedrijven en burgers versus uitvoeringskosten en subsidies voor overheden?

Antwoord

In het Ontwerp-Meerjarenprogramma Klimaatfonds 2026 wordt in hoofdstuk 9 per maatregel aangegeven bij welke doelgroep de middelen terechtkomen. Hierbij is onderscheid gemaakt tussen bedrijven, burgers, overheid, kennisinstellingen, maatschappelijke organisaties en onderzoeksbureaus. Voor subsidieregelingen die uiteindelijk bij burgers of bedrijven terechtkomen, geldt dat een klein percentage van de middelen voor de uitvoering van de regeling ingezet wordt en dus ook bij uitvoeringsinstanties belandt.

42

Voor welke type bedrijven is de NIKI-regeling bedoeld, en hoe wordt geborgd dat ook mkb en micro-ondernemers hiervan gebruik kunnen maken? (nota van wijziging)

Antwoord

In beginsel komen alle industriële bedrijven die voldoen aan de voorwaarden van de NIKI in aanmerking voor deze regeling. De NIKI richt zich specifiek op industriële bedrijven in Nederland voor projecten waarbij een innovatieve technologie op commerciële schaal wordt toegepast en die leiden tot significante CO<sub>2</sub>-emissiereductie. Het gaat hier echter om grootschalige opschaling van technologieën die bewezen zijn op demonstratie schaal, maar in Nederland nog niet zijn toegepast op (grote) commerciële schaal. Via de NIKI komt hiermee subsidie beschikbaar voor technieken met een groot potentieel voor CO<sub>2</sub>-emissiereductie waarvan de opschaling niet binnen bestaande subsidieregelingen of – modules past. De DEI+- en VEKI-regelingen zijn beschikbaar voor projecten die qua omvang of technologie niet binnen de NIKI passen, waarmee geborgd is dat er een sluitend instrumentarium is voor elke fase van de opschaling en omvang van het project.

43

Hoeveel van de middelen uit het Klimaatfonds komt via het Social Climate Fund direct terecht bij micro-ondernemingen en in welke vorm (subsidie, lening, diensten)? (nota van wijziging)

Antwoord

Bij het Klimaatfonds is € 9 mln. aangevraagd voor het instellen van fixteams voor micro-ondernemingen. Deze fixteams bezoeken micro-ondernemingen en helpen hen met directe ingrepen (deurdranger, kierendichten, leidingisolatie, ledverlichting e.d.) om energie te besparen. Daarnaast geven ze advies om aanvullendere en ingrijpendere maatregelen te nemen om meer energie te besparen. De inzet van het kabinet is om deze € 9 miljoen aan te vullen met € 25 miljoen uit het Social Climate Fund. Dit is afhankelijk van het te doorlopen traject met de Europese Commissie.

44

Hoeveel middelen zijn in totaal via kasschuiven buiten de meerjarenperiode 2025–2030 geplaatst, en op basis van welke criteria gebeurt dit?

Antwoord

Voor meerdere budgetten zijn door middel van kasschuiven middelen buiten de meerjarenperiode geplaatst. Voor de SDE-regelingen is in totaal € 101,5 mln. van het budget geschoven van binnen- naar buiten de meerjarenperiode (na 2030). Op basis van de raming van RVO is dit ingezet ter dekking van het tekort wat is ontstaan door de reeds afgegeven beschikkingen en de openstellingsrondes van 2025 en 2026. Daarnaast zijn middelen buiten de meerjarenperiode geplaatst voor de verduurzaming van de industrie. Zie vraag 45 voor een toelichting daarop.

45

Waarom is de geplande uitgave van 984 miljoen euro voor verduurzaming van de industrie verplaatst van 2025–2030 naar 2031–2035?

Antwoord

In zijn totaliteit is € 964 mln. van de geplande uitgaven in het perceel Verduurzaming Industrie-MKB verplaatst van 2025–2030 naar 2031–2035. Het grootste deel hiervan (€ 885 mln.) heeft betrekking op de toekenning en reservering van middelen vanuit het Klimaatfonds voor de NIKI-regeling. Deze regeling is recent goedgekeurd door de Europese Commissie en wordt in Q3 2025 voor het eerst opengesteld. Uitfinanciering van beschikkingen binnen deze regeling is gespreid over meerdere jaren. De betreffende middelen zijn op basis van de meest recente inschattingen in het juiste kasritme geplaatst, waarbij het grootste deel van de geplande kasuitgaven in 2031–2035 vallen.

46

Kunt u aangeven of en hoeveel CO<sub>2</sub>-reductie een ultra-fast fashion belasting naar Frans model op zou kunnen leveren?

Antwoord

Het kabinet is niet bekend met cijfers over hoeveel CO<sub>2</sub>-reductie de voorgestelde Franse fast fashion wetgeving zal opleveren. De belasting op fast fashion wordt in Frankrijk vormgegeven via een uitbreiding van eco-modulatie onder de uitgebreide producentenverantwoordelijkheid textiel. Dat betekent dat tarieven die producenten betalen voor de uitvoering van de Uitgebreide Producentenverantwoordelijkheid (UPV) worden gedifferentieerd op basis van Ecodesign-eisen, zoals het toepassen van recycalaat in nieuwe producenten of de levensduur van een textiel-product. Producenten worden daarmee gestimuleerd om circulaire keuzes te maken bij het ontwerp van hun producten. Uiteindelijk hangt de precieze CO<sub>2</sub>-besparing af van de duurzamere productie van textiel én of mensen minder fast fashion gaan kopen. De behandeling van dit wetsvoorstel in Frankrijk is overigens uitgesteld. Het kabinet volgt de verdere uitwerking van het voorstel in Frankrijk.

47

Hoe worden medeoverheden gecompenseerd in hun takenpakket voor de 10% korting SPUK korting op de uitvoeringsmiddelen voor klimaat- en energie?

Antwoord

Na de 10%-korting resteert circa € 3,7 mld. aan uitvoeringsmiddelen voor de gemeenten en provincies voor de jaren 2026 t/m 2030 voor hun klimaat- en energietaken. Naar aanleiding van de 10%-korting zijn gesprekken gevoerd met VNG en IPO over knelpunten als gevolg van de mogelijk ontoereikende uitvoeringsmiddelen. In het pakket Groene Groei is als gevolg van die gesprekken € 50 mln. vrijgemaakt uit het Klimaatfonds zodat provincies door kunnen met hun aanpak van netcongestie.

48

Kunt u een overzicht verschaffen van de mutaties en onttrekkingen uit het CDOKE budget voor medeoverheden in de Voorjaarsnota?

Antwoord

Om onvermijdelijkheden en urgente knelpunten te kunnen dekken, onder andere in de uitvoering van en toezicht op beleid, heeft een ombuiging plaatsgevonden op het CDOKE-budget. Tevens zijn er in 2025 twee technische mutaties geweest op het budget. Er is budget van het

netcongestie budget overgeheveld naar het CDOKE budget om dit vanuit het CDOKE budget te kunnen overhevelen naar de medeoverheden. Reeds toegekende middelen per Bijlage A van de Tijdelijke regeling capaciteit decentrale overheden voor klimaat- en energiebeleid komen niet in het geding door onderstaande budgetmutaties. De stand van het CDOKE-budget voor 2025 ten tijde van de ontwerpbegroting was € 741,4 mln. Als gevolg van de mutaties van de eerste suppletoire begroting is dit budget bijgesteld naar € 766,4 mln. Onderstaand vindt u een overzicht van de mutaties die hebben plaatsgevonden op het budget voor de CDOKE.

| Omschrijving (tabel in € x1.000)                                                                                                                                                                    | 2025           | 2026           | 2027           | 2028           | 2029           | 2030           |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------|----------------|----------------|----------------|----------------|----------------|
| <b>Stand ontwerpbegroting</b>                                                                                                                                                                       | <b>741.401</b> | <b>717.599</b> | <b>717.595</b> | <b>767.398</b> | <b>769.391</b> | <b>769.391</b> |
| Dit is een technische mutatie om budget op de juiste plaats te zetten voor een bijdrage aan de provincies voor taken in het kader van netcongestie.                                                 | 25.065         |                |                |                |                |                |
| Dit betreft een technische overheveling vanuit het budget genaamd «Efficiëntere benutting elektriciteitsnetten» voor een bijdrage aan provincies voor de ondersteuning bij energiehub initiatieven. | 18.078         |                |                |                |                |                |
| Dit betreft een bijdrage aan het budget voor de uitvoeringskosten van RVO voor onder andere deze regeling.                                                                                          | – 700          |                |                |                |                |                |
| Ombuiging ter dekking van onvermijdelijke en urgente beleidsintensiveringen                                                                                                                         | – 17.405       | – 10.103       | – 8.972        | – 9.178        | – 9.079        | – 9.411        |
| <b>Stand na mutaties 1<sup>ste</sup> suppletoire begroting</b>                                                                                                                                      | <b>766.439</b> | <b>707.496</b> | <b>708.623</b> | <b>758.220</b> | <b>760.312</b> | <b>759.980</b> |

49

Wat is de reden dat de compensatiebetalingen van de kolenmaatregelen in 2024 niet uitbetaald zijn?

Antwoord

In de Kamerbrief van 3 oktober 2024<sup>7</sup> heeft het kabinet de Kamer over de stand van zaken van de compensatiebetalingen geïnformeerd. In genoemde brief is aangegeven dat de Europese Commissie moet beoordelen of er geen sprake is van staatssteun. Zonder instemming van de Europese Commissie kan de compensatie niet betaald worden. Deze procedure loopt nog.

50

In hoeverre zijn de netkosten in Caribisch Nederland gestegen? Kunt u hiervan een overzicht geven?

Antwoord

De netkosten in Caribisch Nederland (CN) zijn gestegen in Bonaire en Sint-Eustatius, en gedaald in Saba. De stijging is te zien in de maximum-nettarieven die de ACM jaarlijks vaststelt en in de kosten voor energiebedrijven. De energiebedrijven die actief zijn in CN zijn WEB in Bonaire, Stuco in Sint-Eustatius en SEC in Saba. De kosten voor energiebedrijven bestaan uit kapitaalkosten en uit operationele kosten. Kapitaalkosten worden gevormd door de afschrijvingen en een redelijk rendement op het geïnvesteerd vermogen. Operationele kosten zijn kosten die een bedrijf maakt om de onderneming draaiende te houden, zoals personeelskosten.

In de periode 2018–2023 zijn met name de operationele kosten voor energiebedrijven gestegen, ook als deze worden gecorrigeerd voor inflatie. De grootste stijging van netkosten is te zien in Bonaire. Dit komt omdat de bevolking en de vraag naar aansluitingen in Bonaire zijn gestegen. De verwachting is dat de kostenstijgingen de komende jaren zullen doorzetten.

<sup>7</sup> Kamerstukken II 2024/25, 35 668, nr. 23

Onderstaand een overzicht van de ontwikkeling van de kosten voor energiebedrijven over de periode 2018–2023:

| Operationele kosten per kVA |     |       |     | Operationele kosten per kVA (inflatiecorrectie) |     |       |     | Kapitaalkosten per kVA |     |       |     |
|-----------------------------|-----|-------|-----|-------------------------------------------------|-----|-------|-----|------------------------|-----|-------|-----|
| jaar                        | SEC | STUCO | WEB | jaar                                            | SEC | STUCO | WEB | jaar                   | SEC | STUCO | WEB |
| 2018                        | 67  | 49    | 71  | 2018                                            | 65  | 49    | 69  | 2018                   | 47  | 15    | 47  |
| 2019                        | 66  | 33    | 74  | 2019                                            | 64  | 32    | 71  | 2019                   | 43  | 14    | 47  |
| 2020                        | 79  | 56    | 73  | 2020                                            | 77  | 56    | 72  | 2020                   | 44  | 14    | 47  |
| 2021                        | 70  | 42    | 83  | 2021                                            | 67  | 42    | 80  | 2021                   | 42  | 16    | 46  |
| 2022                        | 68  | 33    | 89  | 2022                                            | 60  | 31    | 78  | 2022                   | 43  | 17    | 48  |
| 2023                        | 68  | 69    | 113 | 2023                                            | 58  | 62    | 96  | 2023                   | 40  | 19    | 50  |

Bedragen in de tabel zijn de kosten voor een gemiddelde aansluiting in USD per jaar. Bron: ACM

Als er specifiek naar de operationele kosten (gecorrigeerd voor inflatie) wordt gekeken ontwikkelen de kosten zich als volgt:

Bonaire: de kosten stijgen relatief gestaag en bereiken in 2023 een stijging van bijna +39% ten opzichte van ten opzichte van 2018 (USD 96 tov USD 69).

Sint-Eustatius: de kosten fluctueren, er is een grote daling in 2019 –35% en flinke stijging in 2023 +26%.

Saba: de kosten pieken in 2020 +18%, maar dalen daarna tot –10% in 2023.

51

Waarom pakt u de ruimte niet die Europese wetgeving biedt aan lidstaten om meer ambitie en aanscherping in te zetten bij de omzetting van de Europese richtlijn duurzame energie (REDIII) naar nationale wet- en regelgeving?

Antwoord

Het kabinet kiest ervoor om de REDIII zuiver te implementeren conform de Aanwijzingen voor de regelgeving (Ar. 9.4). De Kamer is hierover geïnformeerd in het wetgevingsprogramma Klimaat voorjaar 2023.<sup>8</sup> Dit betekent dat bij de implementatie geen andere regels worden opgenomen dan voor de implementatie strikt noodzakelijk. Voor eventuele aanvullende nationale maatregelen in verband met de REDIII-implementatie wordt een separaat wetgevingsproces gevolgd. Doel van dit uitgangspunt in de Aanwijzingen voor de regelgeving – dat overigens geldt voor de implementatie van alle Europese regelgeving – is om de implementatie-procedure zo snel mogelijk te doorlopen met het oog op de korte implementatietermijnen van de Europese Unie. Zorgvuldige implementatie kost tijd omdat het onder andere interdepartementale afstemming en overleg met stakeholders en uitvoeringsorganisaties vergt.

<sup>8</sup> Bijlage bij Kamerstuk 32 813 nr. 1230, «Wetgevingsprogramma Klimaat voorjaar 2023», pagina 9; Bijlage bij Kamerstuk 32 813, nr. AX, «Klimaatnota 2023», pagina 83.